

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

חג הסוכות תשפ"ד ❖ גליון תקמ"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

הגליון של חג הסוכות נתרם והופץ לעילוי נשמת רבינו הגדול שר התורה הגאון האמיתי האי חסיד האי עניו רבי אברהם בן אליהו משה צוקלה"ה

שמבורו אנו דולים מים טהורים וזכים להשקות להצמאים לתורתו העמוקה האמיתית הרחבה והנפלאה המתוקה מדבש ונופת צופים

לקראת יום היארצייט הי"א שחל בכ"ה תשרי

יהא הלימוד לעילוי נשמתו הטהורה תנצב"ה

יתברך התורם בברכת התורה, וזכות רבינו יעמוד לו להתברך בכל הברכות, ויזכה במלא חפניים שמחה ואושר, וימלא ד' כל משאלות לבו לטובה

ענף ד' - נתברר שהגג סגור

ענף ה' - דופן עקומה

ענף ו' - מצוות החג

ענף א' - ד' מינים

ענף ב' - מצוות סוכה

ענף ג' - סוכה תחת סוכה

ענף א' - ד' מינים

שכבר קיים.

אך אמר לי הגאון הנ"ל דיש לומר דדין ולמדתם הוא רק מדרבנן. וקצת ראייה דהוה רק דרבנן, דהרי למאן דאמר רק פסוק ראשון מן התורה, היאך משכחת לה ליתן ריוח בין הדבקים בפסוק ראשון, אך למה שכתב ביסוד ושורש העבודה (סי' י"ג) אכתי משכחת לה גם בפסוק ראשון. וגם קאמר הגאון הנ"ל דכיון דקריאת שמע בכל לשון שפיר משכחת לה.

[זה לשון יסוד ושורש העבודה (שם) תזהרו מאוד ומאוד בקריאת שמע בפסוק שמע שלא תאמרו ב' תיבות ביחד רק תפסיקו מעט בין תיבה לתיבה ותרגישו היטיב במבטא שלא תאמרו ישראל בא' אישראל ולא תאריכו באות ח' דאחד כלל, ותדגישו ד' דאחד שלא תקראו בשי' ח"ו כפי שבארתי היטיב בחבורי בעז"ה].

ב. ראייה מקרא ולא השמיע לאזנו

אך אכתי יש להוכיח כהנ"ל, דהרי אמרינן (ברכות ט"ו א') בקרא קריאת שמע ולא השמיע לאזנו, דאע"פ דבעינן להשמיע לאזנו מן התורה, מכל מקום יצא בדיעבד, ותיקשי דיצטרך לחזור, אלא ראייה להספק הנ"ל, דאי אפשר לבטל מצוה שכבר קיים.

אך יש להוכיח דאינה הוכחה דמכל מקום יש לו עצה לילך למקום שאסור לקרוא ולשהות בכדי לקרוא את כולה ואם כן אכתי תיקשי. ועלה בדעתי דאם נימא דכל הא דלא יצא בשהה לקרוא את כולה הוה רק מדרבנן, אם כן אכתי לא יתקן. ובאמת יש להוכיח הכי דהוה רק מדרבנן, דהרי אמרינן (עין משנה ברורה סי' ס"ה ט"ק ג') דשהה לגמור את כולה הוה הזמן לקרוא כל הג' פרשיות, והרי הפרשה השלישית דציצית הוה רק מדרבנן, [וגם ראייה מהסוברים דרק פסוק ראשון מן התורה]. ודו"ק היטב.

ג. ראייה מהמשנה בנגעים

הנה איתא במשנה בנגעים (פ"ד מ"ה) שתי צפרים מצותן שיהו שוות במראה ובקומה ובדמים ולקחתן כאחת, ואף על פי שאינם שוות

א. לבשל אתרוג בהושענה רבה

נשאלתי אם מותר לבשל אתרוג בהושענה רבה לצורך אכילה בשמחת תורה.

לכאורה לא אדע טעם לאסור דנהי דאסור בהנאה בחג הסוכות, אבל הכא הבישול אינו הנאה, ואי דמפסידו ממצותו אמאי אסור. אלא יש לזהר שבסיר שמבשל האתרוג, לא יבשל בו אחר כך תבשילים אחרים לאוכלם בו ביום, מפאת דבלעו טעמא דאיסורא ונאסרים, ואפילו באיכא ששים מפאת דהוה דבר שיש לו מתירין ומיתסר במינו.

אמנם העירוני דלא נאסרו הבליעות, דכיון דאין כאן איסור אכילה רק איסור הנאה, הרי הכא ליכא הנאה. אך לא אדע אם הדבר נכון.

ב. לבטל המצוה שכבר קיים

הנה קאמר הגאון בעל זכר טוב שליט"א (בחול המועד סוכות תשנ"א) דשאלו לפניו לבה"ג דסבירא ליה דיכול לצאת ידי חובת ד' מינים גם בזה אחר זה, היכא דנטל רק אתרוג וטרם נטל לולב, ועכשיו רוצה ליטול אתרוג אחר מהודר יותר, האם יכול לבטל האתרוג כיון דטרם יצא מצוותו, או דילמא כל מה שעשה נעשה.

א. ראייה מקרא ולא דקדק

הנה לענ"ד מן הסברא יש לומר דלא שייך לבטל. וראייה יש להביא מהא דאמרינן (ברכות ט"ו א') לענין קריאת שמע, שאם קרא ולא דקדק באותיותיה יצא, והרי ביטל דין דאורייתא דהרי ילפינן (שם ט"ו ב') "ולמדתם" שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים, ואם כן תיקשי אמאי לא לחייבנו לחזור, אלא שמע מינה דאי אפשר לבטל מצוה

ה. אתרוג שאסור בשמיני

הנה מסקינן (סוכה מ"ו ב') דאתרוג בשביעי אסור ובשמיני מותר, וסוכה גם בשמיני אסורה.

ואם אתרוג היה תלוי לנוי סוכה בשביעי, אם כן גם האתרוג דינו כסוכה ואסור בשמיני.

ויש לדון דאיכא גוונא שאתרוג אסור בשמיני אע"פ שלא היה תלוי לנוי בסוכה בשביעי.

דהנה יש לעיין בנוי סוכה שנפל מהסוכה באמצע חג הסוכות, אי מיתסר נמי בשמיני.

דהנה טעמא דסוכה דאסורה בשמיני, מפרשינן בגמרא (סוכה שם) מפאת דסוכה חזיא לבין השמשות, דאי איתרמי ליה סעודתא בעי מיתב בגווה ומיכל בגווה, ואם כן אתקצאי לבין השמשות ומיגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא דשמיני.

ואם כן נימא דהיינו דוקא בסוכה העומדת על תילה, אבל הכא האי נוי סוכה כבר ניתק מהסוכה.

אמנם מכל מקום בפשוטו גם בכהאי גוונא מיתסר האי אתרוג בשמיני. [א"ה. אולי כוונת רבינו דאע"פ דנפל מכל מקום כבר חלה עליו דין נוי סוכה].

לפי זה באיכא ב' אתרוגים, חדא דמצוה וחדא דנוי סוכה ונתערבו, תרוייהו אסירי בשמיני, אע"ג דהוה ספיקא דרבנן, מפאת דהוה דבר שיש לו מתירין וגם מפאת איקבע איסורא.

ו. בלא ברכה לא יצא ידי חובתו

הנה כתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (קהלת יעקב סוכה דרוש כ"ג, תשובות אלף לך שלמה סי' שכ"א) דהנוטל ד' מינים בלא ברכת המצוות לא יצא ידי חובתו, דהרי אמרינן בגמרא ברכות (ל"ה ב') הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזל, נמצא דהנוטל לולב בלא ברכה הוי בידו לולב הגזול. וכך כתב לענין אכילת מצה בלא ברכה. [א"ה. ומסיים כן נראה בדעתו פשוט].

א. יצא בלי כוונה

הנה הדבר צריך תלמוד, שהרי אמרינן (ראש השנה כ"ח ב', עירובין צ"ה ב') דלמאן דאמר מצות אין צריכות כוונה, יצא ידי חובתו בקיים מצוה בלא כוונה, כגון מצה ולולב ותפילין, ולא פסלינן מפאת גזל.

תו תיקשי מסוגיא ערוכה בסוכה (מ"ב א') דאמרינן לענין נטילת ד' מינים, מכי אגבהיה נפק ביה, והיאך יצא ידי חובתו הרי לא בירך, ותיקשי על הגרשי"ק זצ"ל. והיא תמיה נשגבה.

ב. תחול הברכה למפרע

הנה יש ליישב הקושיא מד' מינים, דכיון שיברך אחר כך על הנענועים תחול הברכה למפרע, והרי מהאי טעמא איכא דסברי (הגר"א סי' תרנ"א סעי' ה', עיין שער הציון שם ס"ק לו) דאין צריך להפוך האתרוג לפני הברכה, ואע"פ דמכי אגבהיה נפק ביה ומברך רק אחר כך, מכל מקום הברכה הוה עובר לעשייתן כיון שחל הברכה על הנענועים אם כן חל הברכה גם למפרע. מעתה כיון שחל הברכה למפרע אם כן למפרע לא יהא גזל.

ג. טלית לסליחות מבעוד יום

לפי זה יש לעיין במה שכתב בט"ז (סי' תקפ"א ס"ק ב') דהשליח ציבור של סליחות שמתפלל מבעוד יום, ישאל טלית מאדם אחר, דאם יקח טלית של עצמו, הרי אינו יכול לברך דילמא לילה פטור מציצית וכדעת הרמב"ם (פי"ג מהל' ציצית ה"ז), ומכל מקום הרי בעינן לחשוש לשיטת הרא"ש (הלכות קטנות הל' ציצית סי' א') שלילה זמן ציצית וצריך לברך.

ולהאמור תיקשי דהרי יכול לקחת טלית שלו ואע"פ שלא"ש צריך לברך מכל מקום הרי בבוקר יברך ויחול הברכה למפרע מעת לבישתו.

כשרות, שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרוך, יקח זוג לשניה. [והראשונה מותרת באכילה].

ותיקשי אמאי יקח זוג לשניה, נימא שיבטל את השניה כדי שלא יבטל המצוה דלקיחתו כאחת, אלא חזינן דלא מחייבין כיון דבלאו הכי מהני בדיעבד, ואם כן הכי נמי לענין הנ"ל. [א"ה. היינו אף אם נימא דמהני לבטל המצוה מכל מקום לא מחייבין ליה].

וראייתי בחו"ב (סוף נגעים) שכתב דטעמא משום דיש כאן הוקצה למצותו. אמנם אינו מבואר כל הצורך דהא ודאי דיכול לבטל ולקחת אחרים ולמה לא יתחייב למיעבד הכי. תו כתב (שם) דאם לקח רק אחת ודאי יצטרך לקחת שתים אחרים, ולא הבנתי החילוק, הא גם באחת הוקצה למצותו.

ג. לקוצצו מן המחובר ולאוגדו

הנה אמרינן (סוכה מ"ג א', שבת קל"א א') דלשיטת רבי אליעזר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת. ופירש רש"י (סוכה שם) דאיירי במכשירי מצוה, לקוצצו מן המחובר ולאוגדו.

וצריך עיון מה מלאכה איכא באיגוד הלולב. וצריך לומר משום מלאכת קושר.

ואכתי צריך עיון הא קיימא לן (סוכה י"א ב') דלשיטת רבנן לולב אין צריך אגד אלא רק משום נוי מצוה ואם כן אמאי דחי שבת.

והעירו ליישב דדמי להא דאמרינן (שבת קל"ג ב') לענין מילה שאם לא הגביה ידו חוזר אף על ציצין שאין מעכבין, ואם כן נימא דהכא איירי שאוגד הלולב מיד לאחר שקוצצו מן המחובר.

אבל לעני"ד יש לחלק דבשלמא התם הוה חדא מילה, משא"כ הכא דהוה ב' דברים תלישה ואיגוד.

ד. לקח ערבה לב' מצוות

הנה אמרינן בגמרא (סוכה מ"ד ב') לענין חובת ערבה ביום השביעי, דאינו יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב, אפילו אם הגביה הערבה פעמיים, פעם אחת לשם מצות נטילת ד' מינים ופעם אחת לשם מצות ערבה ביום השביעי.

ויש לעיין לדעת בה"ג שבדיעבד יוצאים ידי חובת ד' מינים גם בנוטלן זה אחר זה, מהו אם לקח ערבה לחודה וכוון בה גם למצות ערבה של ד' מינים וגם למצוות ערבה של יום השביעי.

א. משלוח מנות ומתנות לאביונים

הנה בטורי אבן (מגילה ז' ב') מסתפק במי שנתן בפורים לאביון דבר מאכל וכוון לקיים בה גם משלוח מנות וגם מתנות לאביונים, האם קיים בזה ב' המצוות. והסיק דאי אפשר לקיים הני ב' המצוות אלא דוקא בב' נתינות. [הביאו בבאיור הלכה סי' תרצ"ה סעי' ד'].

אך אף אם לא יצא ידי שניהם, בפשוטו יוכל אחר כך להחליט אם יקים בזה מצוות משלוח מנות או מתנות לאביונים, דתרוייהו אינו יכול לצאת אבל אחת מהם יכול לצאת.

הלכך אם נתן שתי מנות לאביון, יוכל אחר כך או לתת שתי פרוטות לשני אביונים ונתינה הראשונה יהא למשלוח מנות, או יתן פרוטה לאביון אחד ומשלוח מנות לאחר ונתינה הראשונה יהא מתנות לאביונים. ולכאורה אף אם החליט יכול לשנות החלטתו. [והעירו שיאמר אחר כך להדיא שחציו למשלוח מנות וחציו למתנות לאביונים. וצריך עיון].

ב. ערבה דמי להנ"ל

מעתה בנידון דידן, בפשוטו דמי להך דמשלוח מנות, דתרוייהו לא יצא, אלא מכל מקום יוכל להחליט אחר כך לאיזה מהם שירצה.

ג. במקדש חובת ד' מינים דאורייתא

אבל יש כאן מקום עיון, דהיכא דהד' מינים דאורייתא והערבה דרבנן כגון במקדש, בכהאי גוונא אם נטל הערבה וכוון לב' המצוות, יצא ידי הדאורייתא, דהדרבנן לגבי הדאורייתא כחולין דמי. וצ"ע.

ענף ב' - מצוות סוכה

דשיעור סעודת שבת הוא כזית, (עיין משנה ברורה ס"ק רצ"א ס"ק ב' שמביא בזה פלוגתא, וכתב רק דנכון להחמיר לתחלה בכביצה אם אפשר לו) אבל שיעור דאיסור אכילה חוץ לסוכה הוא כביצה ועוד, אם כן יאכל בבית כזית. וכי תימא אף אם סעודת שבת בכביצה יאכל כזית ויפסיק בכדי אכילת פרס, למה שכתב במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' נ"ב, אלף למטה שם ס"ק פ"ז) דכביצה דבעי סוכה היינו דוקא כשאוכל כולו בכדי אכילת פרס משא"כ לסעודת שבת סגי שיאכל שני כזיתים כל אחד בכדי אכילת פרס.

אבל האחרונים (א"ח. עיין משנה ברורה סי' תרל"ט ס"ק כ"ב בשם אחרונים) דנו בדברי המטה אפרים, דיש לומר דגם לסוכה סגי בשני כזיתים כל אחד בכדי אכילת פרס, להצטרף לכביצה ועוד, ואם כן לא שייך האי תקנתא, אלא יסמוך על הסוברים דשיעור סעודת שבת בכזית.

ב. ביתו של כל השנה

הנה כתבו תוספות (ריש סוכה ב' א' ד"ה כי) שסוכה שדר בה כל השנה פסולה מן התורה, דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל ימות השנה. וכך מבואר בגמרא (סוכה ח' ב') בסוכות היוצרים דהפנימיות פסולה משום דהוה ביתו של כל ימות השנה. [א"ח. עיין ר"ן ד' א' בדפי הר"ף, דכיון דעבידא לדירה הוי כבית].

וכתב במשנה ברורה (סי' תרל"ו ס"ק ח') דאית ליה תקנה אם מגביה את הסכך וחוזר ומניחו שנית לשם סוכה, שהרי אפילו תקרת הבית מתכשר לסיכוך על ידי מעשה זו.

וכתב באבני נזר (א"ח סי' תע"ד) דאם מחליט להניח כך עד סוכות הבא אכתי לא מהניא, דאכתי הוי דירתו. [ויהא חייב במזוזה].

מעתה יש לעיין אם יחליט בשעה שמניח שדעתו להניח רק עד לאחר סוכות ולאחר כך להוריד הסכך ולהניחו שנית אם שפיר דמי.

ושורש הספק, מי אמרינן דהך סכך הוי ארעי, או דילמא כיון דדירתו כאן כל הזמן חשיב דירה, ויותר נוטה דבזה שפיר דמי, אך לדינא אכתי צריך תלמוד.

ג. מחצה על מחצה

הנה כתב רש"י (ריש סוכה ב' א') דסוכה שחמתה מרובה מצלתה פסולה, שהמועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו.

וכתב בר"ן (א' א' בדפי הר"ף) דהיינו לענין הצל למטה בקרקע הסוכה שהיא בטלה לגבי חמתה שהיא מרובה הימנה.

[אמנם לענין הצל למעלה, הרי מסקינן דאף אם הוה מחצה על מחצה פסול, דאע"ג דאין צלתה מיעוטה אלא מחצה ואינו בטל, מכל מקום היינו דוקא למעלה אבל בקרקע הסוכה הוי הצל מיעוט].

א. סכך כשר ופסול כהדדי

הנה אמרינן (סוכה ט"ו א') דבאיכא סכך כשר וסכך פסול כהדדי, כשירה, ותיקשי הרי להאמור הא פסלינן במחצה סכך ומחצה אור.

אמנם לא קשה, דבשלמא במחצה אור, במציאות בקרקע הסוכה חמתה מרובה, משא"כ במחצה סכך פסול, ליכא חמה כלל, אלא אם נבוא לדון מי גורם יותר חמה, הוינן תרווייהו כהדדי. [א"ח. עיין בחזון איש א"ח סי' ק"ב ס"ק י"א].

ב. הוצין יורדים לתוך עשרים

הנה היכא דאיכא סכך למעלה מעשרים והוצין יורדין למטה מעשרים, אמרינן (סוכה ד' א') דאם ההוצין הוה חמתה מרובה מצלתה פסולה, משא"כ אם ההוצין הוה צלתה מרובה מחמתה כשירה.

ונראה דבזה מכשרינן אף במחצה על מחצה, דזה דמי להא סכך כשר וסכך פסול כהדדי, דהשתא הא ליכא חמה כלל מפאת הסכך דלמעלה מכי, ואם כן כל דהוי פרוץ כעומד כשר.

ג. תעשה ולא מן העשוי

הנה ראיתי שכתב בהגהות פורת יוסף (ריש סוכה) דאם סיכך קודם

א. לא כוון להמצוה

הנה כתבו האחרונים (מובא במשנה ברורה סי' תרכ"ה ס"ק א') שיש כוון בשיבתה שצונו הקדוש ברוך הוא לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים, וגם זכר לענני כבוד שהקיפן אז עלינו להגן עלינו מן השרב והשמש. וכתב במשנה ברורה (שם) בשם פרי מגדים דכל זה לצאת ידי המצוה כתקונה, הא בדיעבד יוצא ידי חובתו כל שכוון לצאת לבד. אבל בבכורי יעקב (שם ס"ק ג') פליג שאם לא כוון לא יצא ידי חובתו. ויש לדון לבכורי יעקב דהכוונה מעכב בדיעבד, היכא דלא כוון זכר ליציאת מצרים ולענני כבוד, האם קיים מיהת מצוות סעודת יום טוב.

א. לא כוון לצאת מצות סוכה

הנה ספק זה יהא אף אם נימא דאינו מעכב בדיעבד האי כוונה, מכל מקום נפקא מינה בגוונא שלא כוון למצות סוכה, דהרי קיימא לן מצוות צריכות כוונה.

ואף להסוברים דמצוות אין צריכות כוונה, משכחת לה היכא דכוון בהדיא שלא לצאת המצוה של סוכה.

ב. מצוה הבאה בעבירה

הנה יש לדון דלא קיים סעודת שבת משום דהוה מצוה הבאה בעבירה.

ולפי זה אם היה שוגג, קיים מצות סעודת יום טוב, לדעת הסוברים דבשוגג אין חסרון של מצוה הבאה בעבירה, והיינו דעת רבינו תם בספר הישר (שו"ת סי' ק"ב). אבל דעת תוספות בסוכה (ל' א' ד"ה משום) דגם בשוגג יש חסרון של מצוה הבאה בעבירה.

והנה איתא במשנה בשבת (ק"ה ב') הקורע בשבת על מת יצא ידי מצות קריעה, והקשה בירושלמי (שם) הרי הוה מצוה הבאה בעבירה. ותירץ דדוקא בגזל שיש חפץ של עבירה משא"כ במלאכת שבת דהעבירה רק בהפעולה. והשתא בנידון דידן יש לומר דדמי לגזל כיון דאסור באכילה חוץ לסוכה, ואם כן נימא דבאמת מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה.

ג. חוץ לסוכה הוה אכילת איסור

הנה כל זה כד נימא דכאשר אינו מקיים המצוה, יש כאן אכילת איסור חוץ לסוכה, ולא נימא כהמנחת חינוך (מצוה שכי"ה) דנהי דלא קיים מצות סוכה, מכל מקום לא חשיבא כאכל חוץ לסוכה.

ולכאורה מבואר כך בהמשנה ברורה (ביאור הלכה סי' ס' סעי' ד' ד"ה וי"א שצריכות) דהרי כתב במשנה ברורה (שם) דההולך בבגד עם ציצית אך בלא כוונת מצוה, חשיבא כהולך בבגד בלא ציצית. ולפי זה הוא הדין באוכל חוץ לסוכה. נמצא דהמנחת חינוך והמשנה ברורה פליגי.

ד. יצא ידי חובת קידוש וסעודה

אך יש למילף דמי שאוכל חוץ לסוכה יצא בדיעבד, דהנה מבואר במשנה ברורה (סי' תרל"ט ס"ק מ"ח) דמי שקידש בסוכה והתחיל לאכול, ואחר כך נתברר שהיה על הסוכה גג, מצוות סוכה לא קיים, אבל יצא ידי חובת קידוש ואין צריך לקדש עוד פעם.

ותיקשי הרי הוה מצוה הבאה בעבירה, וכמו אם קידש על יין נסך או טבל, ונימא דלא יצא ידי חובת הקידוש, אלא חזינן דלא הוה מצוה הבאה בעבירה, וטעמא או דנימא משום דהוה שוגג בעבירה זו, או דנימא דביטול עשה לא משוי מצוה הבאה בעבירה.

עכ"פ נילף דבשוגג מיהת אם אכל חוץ לסוכה יצא ידי חובת קידוש וכן סעודת שבת ויום טוב.

ה. סעודת שבת או סוכה

מעתה יש לדון בליל שבת בחול המועד ואין לו סוכה, [שהיא לו רק למחר], האם לא יאכל כלל כדי שלא יאכל חוץ לסוכה ואז יבטל מצוות סעודת שבת, או דילמא יאכל סעודת שבת ויבטל מצות סוכה. ולכאורה שבת תדירה טפי מסוכה ואם כן יאכל סעודת שבת.

אבל באמת אינו כן, דהרי חיוב סעודת שבת הוה רק מדרבנן משא"כ מצוות סוכה דאורייתא, ואם כן ודאי דלא יאכל.

ו. יכול לקיים שניהם

אבל באמת נלענ"ד דשפיר יאכל, דהרי יכול לקיים שניהם, כיון

הסכך הכשר והיה מחצה, ואחר כך סיכך סכך פסול, אין להכשיר, דהרי הוה תעשה ולא מן העשוי, דחשבינן להסכך הכשר כדליתא והשתא אין מוסיף עליו אלא קא עביד ליה דליהוי כשר. אך לעניינן יש לדון לא כך, דכיון דמשוי השתא לסכך הכשר דיהא סגי בהכי, יש לומר דשפיר דמי, ולא חשיב תעשה ולא מן העשוי,

ענף ג' - סוכה תחת סוכה

דהסכך היה כשר כל הזמן אלא דלא היה סגי, וכעין זה נמי לענין הא דאמרינן (סוכה ט"ב) דסכך פסול המעורב בסכך כשר שפיר דמי כל שהכשר רובא, אם היה הפסול רובא ואחר כך ריבה על הכשר והשלימו לרוב נמי שפיר דמי, אע"ג דמקמי הכי הכשר היה בטל במיעוטו.

א. חבוט רמי

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' תרכ"ח סע' א') דסוכה תחת סוכה פסולה, ואם שתיהם חמתן מרובה ובצירוף הם צילתה מרובה, התחתונה כשירה.

ולכאורה קשה הרי יש ריוח ביניהם, דמקצת הסכך למעלה ומקצתו למטה, ובעינן לחבוט רמי, והרי אמרינן (שולחן ערוך סי' תרל"א סע' ה') בחבוט רמי דבעינן שהריוח יהא כמותה, ובלא זה לא אמרינן, והרי לא הוזכר הכא שיהא תנאים דחבוט רמי.

[זה לשון השולחן ערוך שם, היה הסיכוך מדובבל (פירוש מבולבל) והוא הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה, כשר, ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד ג' טפחים, ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יותר, אף על פי שהוא גבוה מג' טפחים, רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד, והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד. הגה: דהיינו שיש באויר שבין התחתון טפח, שראוי להוריד העליון ואז כשרה אפילו חמתה מרובה, שיהא הצל מרובה כשהחמה באמצע הרקיע].

א. אין הכי נמי

הנה יש לומר דאין הכי בעינן להני תנאים דחבוט רמי, והא דלא הזכירו הפוסקים בדין סוכה על גבי סוכה, דסמכו על הא דמבואר בשולחן ערוך בסי' תרל"א בדיני סכך. ומדי דברי עם הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א אמר כהנ"ל.

ב. מחיצות עד הסכך

אולי נימא דכיון דהמחיצות מגיעות עד העליונה עדיפא וחשיבא חדא סוכה, משא"כ בחבוט רמי איירי שהמחיצות מגיעות רק עד הסכך התחתונה.

ואכתי הא נימא גוד אסיק בכל סוכה מדובבלת, ונמצא דבכל גוויי המחיצות מגיעות עד הסכך העליונה. אך יש לומר דאיירי דלגבי העליונה יש הפרש ג' טפחים מהגוד אסיק.

ג. חשיב כסכך אחד

תו יש לדון דכיון דהיכא דלבוד לא בעינן לחבוט רמי, אם כן הכא נמי חשבינן לבי הסככים כסכך אחד כיון דאין הפרש אויר של ג' טפחים בתוך הסכך. וגם בלא חבוט רמי דהיינו סכך כזה חשיבא כולו כסכך אחד.

ב. דופן עקומה המרוחקת מן הסכך

הנה עובדא הוה בדופן עקומה שהדופן עקומה לא נגעה בסכך הכשר אלא היתה מעליו, והיה הפסק אויר יותר מג' טפחים בין הדופן עקומה להסכך הכשר.

א. לדון דלא מהני

הנה יש לדון דלא מהני, ואף אם נימא חבוט רמי לקולא, דילמא הוי תרי הלכתא, דופן עקומה וחבוט רמי. ונעיין משנייב סי' תרל"ב ס"ק ה'. ועוד, אם הסכך פסול עודף על הכשר אם כן להאמור הרי מבואר בשולחן ערוך (סי' תרל"א סע' ה') דלא אמרינן בזה חבוט רמי.

ב. עדיף דהדופן מגיע עד לסכך

אך להאמור לעיל באות ב', יש לעיין דילמא כיון שיש דופן עד הסכך הפסול עדיפא ולא בעינן לתנאי דחבוט רמי. וצריך תלמוד.

ג. לתקנו בשבת או יום טוב

הנה עובדא הוה בדופן עקומה המרוחקת מן הסכך כהנ"ל ונתגלה הפסול ביום טוב, והשתא לשתום הריוח יהא אסור, משום מחיצה המתרת, [אך לא הבנתי הרי כשיש טפח מותר להוסיף, וצריך לומר כיון דהוי כלפי מעלה], אלא הביאו אנשים שלא מידיעתם שיעמדו מתחת סוף הסכך הכשר, והוה גוד אסיק ונתכשרה הסוכה, ואז סתמו הריוח בין

הסכך לדופן עקומה, ובשעה שסתמו לא היה מחיצה המתרת כיון דבלאו הכי היה כשר מחמת המחיצה של אנשים, ואחר כך האנשים נתפזרו.

והנה באמת יש לעיין אם בכהאי גוונא שרינן לעשות מחיצה בשבת ולא חשיב מחיצה המתרת, כגון באופן שיש דלת עם צירים והדלת סגור, דשרי לעשות מחיצה כיון דבלאו הכי איכא דלת, ואחר כך יתח הדלת. כמו כן כגון שיש מחיצה מערב שבת ועושה מחיצה אחרת ואחר כך לוקח המחיצה הראשונה שהיתה מערב שבת.

ג. סוכה העליונה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרכ"ח סע' א') סוכה שתחת סוכה, העליונה כשרה והתחתונה פסולה. ויש לדון בג' נידונים האם סוכה העליונה פוסל התחתונה. א. כשאין דפנות לעליונה. ב. כשסיכך העליונה לשם חבילה ונמלך לסיכוך. ג. כשהעליונה רק ו' על ו'.

א. אין דפנות לעליונה

הנה אמרינן (משנה ברורה סי' תרכ"ח סק"ה, כדברי הפרי מגדים שם משב"ז סק"א) דאם אין דפנות להסכך שלמעלה, אינו עושה שיהא סוכה תחת סוכה, כיון דאינו סוכה כשירה.

ולכאורה תיקשי דהא יש דפנות להסכך שלמעלה מדין גוד אסיק, ואע"פ דהסכך של התחתונה מפסיקה, הרי בעיא דלא אפשיטא (סוכה ד' ב') אם גג מונע גוד אסיק.

וביותר, דלכאורה נימא גוד אסיק לא רק מספק מכח הבעיא דלא איפשיטא, אלא נימא דודאי יש גוד אסיק, דהרי הסכך אינו קבוע רק לשבעה ימים ולא אתי סכך עראי ומבטל הגוד אסיק כלפי העליונה. אך יש לדחות דכיון דהסכך העליון נמי אינו קבוע בזה לא שייך לחשב הסכך התחתון כמאן דליתא.

ויש ליישב דאיירי כשסכך העליון אינו מגיע סמוך להגוד אסיק פחות מג' טפחים ואם כן אין להכשיר העליונה מחמת זה.

ב. סיכך לשם חבילה ונמלך לסיכוך

קיימא לן דאם סיכך לשם חבילה ואחר כך נמלך לצל פסול. ויש לעיין בסוכה תחת סוכה והעליונה היתה בכהאי גוונא שסיכך לשם חבילה ואחר כך נמלך לצל, ובנאו העליונה לאחר שבנאו התחתונה.

והנה העליונה פסולה בתורת ודאי, דהרי הוה תעשה ולא מן העשוי, אמנם יש לומר דהתחתונה כשירה, דמפאת שיש עליה סכך פסול הרי עכשיו חושבים לשם צל, ומפאת תעשה ולא מן העשוי הרי איכא דסברי דאם היתה תחילתו בהכשר שפיר דמי.

[עיין בשערי תשובה (סי' תרכ"ו סק"ז) בשם ארבע טורי אבן (סי' י"ד) לענין חיוב מזוזה, כשקבע המזוזה בהכשר, ואחר הסייר הגג לסכך ולאחר הסוכות הניח הגג שנית, האם כשר משום דתחילתו בהכשר. ועוד עיין באורך בתשובות כתב סופר (יו"ד סי' קל"ט) לשיטת הרמב"ם דבלא דלת פטור ממזוזה, מהו אם קבע מזוזה בהכשר ואחר כך הסייר הדלת והחזירה].

ג. העליונה רק ו' על ו'

הנה כתב במשנה ברורה (שער הציון סי' תרכ"ח סק"ה) דאם בסוכה העליונה אין ז' על ז' כרוחב שיעור הכשר סוכה, מתכשרה התחתונה, דכל זמן שהעליון אינו ראוי לסוכה, אינו סוכה תחת סוכה.

והעיר הגאון בעל זכר טוב שליט"א, הרי להסוברים (ביאור הלכה סי' תרל"ד ד"ה פסולה בשיטת הרי"ף) דמן התורה סגי בו' על ו' טפחים, אם כן גם אם יש בהסוכה עליונה ו' על ו' טפחים, הסוכה העליונה כשירה מדאורייתא, ואם כן תפסל התחתונה, דחומרת חכמים מצי למיעבד רק חומרא שלא יצא אבל לא שיהא מכח זה קולא.

ומשום הכי פסלין לתחתונה. מעתה אם העליונה הוה רק ו' על ו', יש להכשיר התחתונה מפאת ספק ספיקא, דספק אם ו' על ו' כשר, וספק דגמרא הנ"ל אם אמרינן בכהאי גוונא גוד אסיק. אך אכתי לא נתיישבה ההערה דלעיל דהרי בכל גווי קאמר המשנה ברורה דבעינן ז' על ז'.

אמנם יש לדון דאיכא גווי דבעינן בעליונה ז' על ז', והוא באופן כאשר גם אין דפנות להסוכה העליונה, ומכל מקום איכא דפנות לעליונה מדין גוד אסיק שהסכך העליון כנגד הדפנות של התחתונה, ואע"פ דאיכא מעל הדפנות סכך התחתונה, מכל מקום הא איכא גיסא בגמרא (סוכה ד' ב') דגם בדפנות מתחת גג אמרינן גוד אסיק,

ענף ד - קידש ואכל ונתברר שהגג סגור

ולכן יישב שם כשיש גשם.

והנה על ספק מצוה לא מברכינן מפאת ספק ברכות להקל, נמצא דהאי סוכה קמיינתא שישב בה פטורה מברכה, אם כן אע"פ שברך לא תעלה לו האי ברכה כיון שדינו דספק ברכות להקל.

אך זה תליא אם ספיקא דרבנן לקולא הוא הפקעת הדין דרבנן, או דילמא הוה רק תליה לקולא. [ועיין מה שכתב רבינו בספר בר אלמוגים סי' א' באריכות].

דבשלמא אם נימא דהוה הפקעה, אם כן כיון דאזלינן לקולא שאינו חייב בברכה בהאי סוכה, אם כן פקע הדין ברכה, ואתי שפיר הנ"ל, אמנם אם נימא דהוה רק תליה לקולא, אם כן אע"פ שלענין לברך בתחילה, תולין לקולא כהצד שאינו סוכה ולא יברך, מכל מקום לענין לברך שנית, שפיר יש לתלות לקולא כהצד דהוה סוכה וחלה הברכה הראשונה ואם כן אין לברך שנית. ואם כן אין ליישב כהנ"ל.

ב. לכתחילה כביצה ועוד

תו יש לעיין, אמאי קאמר בבכורי יעקב ובמשנה ברורה הנ"ל שבאכל ואחר כך ראה שהגג היה סגור ולא יצא ידי חובתו, יאכל שנית כזית ויברך, הרי לכאורה ראוי שיאכל יותר מכביצה.

דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרל"ט סעי' ג') דבאכל כזית בלילה הראשונה יצא ידי חובתו, וכתב במשנה ברורה (סי' תרל"ט ס"ק כ"ב) דהא דאמרינן דסגי בכזית היינו דוקא כשאין לו יותר פת, אבל אם יש לו בודאי מן הנכון שיאכל יותר מכביצה לצאת גם דעת הסוברים (ר"ן סוכה י"ב ב' בדפי הר"ן) דלצאת ידי מצות עשה בלילה הראשונה בעינן שיאכל שיעור המחייב לאכול בסוכה כל שבעה דהיינו יותר מכביצה. וכך כתב בבכורי יעקב (סי' תרל"ט ס"ק י"ט). ואם כן אמאי הכא סגי בכזית. [ונהי דלדין לא הוה ספיקא, דהא חזינן דמברכינן לישב בסוכה על כזית, מכל מקום יש לחוש לדעת הר"ן].

ויש לדון ליישב בג' דרכים:

דרכ א' - זהו כוונתם

דרכ א'. דהא דכתב בבכורי יעקב ובמשנה ברורה "כזית" כוונתם כדן לילה הראשונה ובכלל זה דאם יש לו עוד פת שיאכל יותר מכביצה.

דרכ ב' - הנידון רק מדרבנן

דרכ ב'. למאי דכתבנו לעיל דמן התורה יצא גם תחת הגג דאינו פסול אלא משום גזירת נסרים, ונהי דמדרבנן לא יצא כיון דהוה נסרים של ד' טפחים, מכל מקום כיון דהנידון אינו אלא מדרבנן הלכך לא מחמירין לאכול טפי מכזית.

ואף למחצית השקל (סי' תר"מ ס"ק ט') דבעינן שישגור לשם צל, והרי הכא לא סגר הגג לשם צל, מכל מקום איכא מיהת דעת רבינו תם (תוספות סוכה י' א' ד"ה פירס) שאם קדם הסכך הכשר לסכך הפסול לא נפסלה הסוכה, נמצא דגם בשעה שהגג מכסה את הסכך לא נפסלה הסוכה.

אך בפשוטו ביום טוב שני של גלויות נמי מצרכינן לאכול לכתחילה יותר מכביצה אע"ג דכל החיוב רק מדרבנן.

דרכ ג' - הכזית חלק מקביעות

תו יש ליישב למה שכתב בתשובות בנין שלמה (להאגון רבינו שלמה הכהן מוילנא סי' מ"א) שהאוכל כזית בסוכה ומשלים ליותר מבכביצה חוץ לסוכה, קא עבר באכילתו מחוץ לסוכה אע"פ שאכל בחוץ רק קצת, דהרי המצוה הוה על קביעות סעודה וכל חלק מהקביעות חשיב

הנה איתא במשנה ברורה (סי' תרל"ט ס"ק מ"ח) בשם בכורי יעקב, דמי שבליט ט"ו קידש והתחיל לאכול, ואחר כך ראה שיש גג על הסכך, צריך לאכול שנית כזית ויברך לישב בסוכה. ויש לדון בדבריו בג' הערות, חדא, אמאי חוזר ומברך. שנית, אמאי חוזר ואוכל רק כזית, שלישית, אמאי יצא ידי חובת קידוש.

א. בדיעבד יצא גם תחת גג

הנה תיקשי אמאי צריך לברך שנית, הא כתב בבכורי יעקב (סי' תרכ"ו ס"ק י"ב) ובמחצית השקל (סי' תר"מ ס"ק ט') דבשעה שירוד גשם יש לשבת בסוכה שיש עליו גג מנסרים, דאע"ג דהוה נסרים יותר מד' טפחים שפסולה מדרבנן מכל מקום מן התורה כשר, אם כן בעובדא דידן הברכה שברך מקודם לא בטלה דהרי חזינן (ריטב"א סוכה י"ד ב') דבסוכות נסרים כשיושב בשעת הדחק מברך, ואם כן תיקשי אמאי הכא חוזר ומברך.

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

דרכ א' - כשר בדיעבד רק כשאנוס

חדא, יש לחלק בין אם ירד גשם או לא ירד גשם, דנימא דדוקא באופן שירד גשם אמרינן דכשירה הסוכה ושייך ברכה, דבכהאי גוונא אמרו חכמים דיכול לשבת בהאי סוכה, משא"כ בנידון דידן שלא ירד גשם, והיה יכול להיות בלי גג דהרי יש לו סוכה אחרת שאינה של נסרים הכשירה גם מדרבנן, אם כן גרע טפי כיון דהסוכה פסולה מדרבנן מחמת נסרים ד' טפחים ואין כאן ברכה כלל.

לפי זה נפקא מינה שאם באמת ירד גשם כאשר הגג היה סגור לא יברך. ואף שלא ידע מן הגשם מכל מקום אם הגג היה פתוח היה נכנס הגשם נמצא דאין לו סוכה אחרת. והרי זה כיושב בסוכת נסרים ויברך עליה וסבר שיש לו סוכה אחרת שאינה של נסרים ובאמת נגנבה דהברכה עלתה לו.

[הנה לפי זה לכאורה מי שרצה לשחוט כמה בהמות, ובבהמה הראשונה לא מהני השחיטה מדרבנן, וסח בין הראשונה לשניה, יצטרך לחזור ולברך].

דרכ ב' - יסגור הגג לשם צל

תו יש לדון ליישב, למה שכתב במחצית השקל (סי' תר"מ ס"ק ט') דבשעה שירוד גשם דאמרינן דיסגור הגג וישאר בסוכה, צריך לסגור הגג לשם צל ולא מהני אם סוגרו למנוע מן הגשם, דהמסכך למנוע גשם לא חשיב לשם צל ולא מקרי סכך.

[וכן מבואר בשולחן ערוך הגר"ז סי' תרכ"ו סעי' א' שאם מכוין בסכך גם כדי להגן מגשם, הוי סכך פסול מן התורה. וצריך עיון דסוכת גנב"ד ורקב"ש הוי נמי למנוע מגשם].

והזכיר במחצית השקל (שם) נמי דלרבינו תם (תוספות סוכה י' א' ד"ה פירס) בלאו הכי הוי סוכה כשירה כיון דקדם הסכך, אך בא להוסיף עוד טעם להכשיר שישגור הגג לשם צל.

ואם כן ניחא דבהא דשכח לפתוח הגג, הרי סגר הגג רק למניעת גשם ומשום הכי לא מהני, [ויש לעיין אם בכהאי גוונא הגג חשיבא סכך אף שהוא ארעין], משא"כ בהך דאמרינן דבשעת הגשמים יישב תחת הגג, איירי שישגור הגג לשם צל.

דרכ ג' - אין גשמים נכנסים

תו יש לומר דהרי תחת הגג איכא דפסלי (תוספות סוכה ב' א' ד"ה כל) מפאת דלא נכנס גשם והוה קבוע, וכיון שעיקר הסוכה על שם הסכך לא מיתכשרה עד דעביד לה עראי, אלא אמרינן דמכל מקום הוה ספק סוכה מפאת החולקים שמכשירים, [ועיין משנה ברורה סי' תרל"א ס"ק ו'],

קביעות וחייב בסוכה.

[נפקא מינה נמי במי שנזכר באמצע האכילה שלא בירך אם צריך לאכול יותר מכביצה או סגי בפחות מכביצה. ובמשנה ברורה (סי' תרל"ט ס"ק מ"ח) כתב דיאכל מעט, ובפרי מגדים (שם א"א ס"ק י"ז) כתב דיש לאכול כזית, ובמטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ס"א) כתב שאחרי הכביצה יש לאכול שנית כביצה ועוד. ועיין בשער הציון (סי' תרל"ט אות כ"ט) דאפשר דגם מים בתוך הסעודה אין לשתות חוץ לסוכה. וכן איתא במאירי (סוכה כ"ו א') ששתיה בתוך הסעודה נמי נחשבת קבע. אך מדברי שולחן ערוך הרב (סוף סעי' י"ז) משמע דלא מצרפינן להחשיבו קבוע].

והשתא בגוונא הנ"ל שאכל ואחר כך ראה שהגג היה סגור, נימא דסגי בכזית, דהרי הא דבעינן כביצה היינו כדי שיהא קביעות בסוכה, והרי הכא מצרפינן האכילה דקודם לענין שיהא קביעות בסוכה ואם כן הכזית משלים לקביעות, וממילא יצא בזה גם חובת ט"ו, ומכל מקום כזית בעינן דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות.

אך אין התירוץ ברור, חדא, דאם כן איירי דוקא באופן שנזכר שהגג סגור בתוך הסעודה ולא הסיח דעתו מלאכול, אבל לא איירי באופן שנזכר לאחר שכבר גמר והסיח דעתו ונתבטל הקביעות.

תו יש לדון, דאף אם נימא דבעלמא מצטרף לקביעת סעודה בכהאי גוונא ויתחייב בסוכה, מכל מקום יש לדון דלהר"ן דהשיעור יותר מכביצה בלילה הראשונה זה שיעור המצוה דומיא דכזית לשאר פוסקים אם כן כולו צריך להיות בסוכה.

תו, דתירוץ הנ"ל היינו דוקא כד נימא דשיעור דיותר מכביצה לא בעינן שכל השיעור של יותר מכביצה תהא בכדי אכילת פרס, כדאיתא במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' נ"ב, אלף למטה שם ס"ק פ"ז), אלא בעינן שכל כזית הימנה יהא בכדי אכילת פרס.

ג. קידוש מחוץ לסוכה

הנה כתב במשנה ברורה (שם) דבאופן הנ"ל שקידש ואכל ואחר כך נתברר שהגג היה סגור, אין צריך לקדש שנית.

ותיקשי הא בקידוש על יין שאסור בשתייה, כגון יין של טבל או ערלה או סתם יינם, דנו הפוסקים (עיין תשובות מחזה אברהם להגאון מבראדי, ח"א ס"י מ"ט) דלא חל הקידוש משום מצוה הבאה בעבירה, ואם כן הכא נמי הא שתה יין באיסור.

א. היין אינו תנאי בעלמא

הנה כתב בתשובות מחזה אברהם (שם) דלא נימא דהיין הוה רק תנאי למצוה ולא גוף המצוה, אלא היין הוה גוף המצוה ואם כן עיקר המצוה באה בעבירה.

ב. האם היין חייב בסוכה

הנה זה תליא אם היין של הקידוש חייב בסוכה, והנה כתב במשנה ברורה (סי' תרמ"ג ס"ק ט') שמברך לישב בסוכה על היין דאז הוא זמן התחלת הסעודה. וצריך עיון אם כוונתו דבאמת היין חייב בסוכה, או דילמא כוונתו רק דחשיב זמן הראוי לברכה.

[ולענין קידושא רבה ביום, מביא במשנה ברורה (שם) פלוגתא אחרונים אם מברך על היין. וכתב דבפת הבאה בכיסנין לכולי עלמא יברך על היין לישב בסוכה, וצריך עיון אם היין חשיבא חלק מהסעודה בפת הבאה בכיסנין, אם כן בפת נמי. ויש ליישב. והנה לענין יין הבדלה נחלקו הפוסקים אם מברך לישב

בסוכה ואם בהבדלה חייב פשיטא דבקידוש חייב].
והשתא אם נימא דהיין חייב בסוכה אם כן שפיר יש לדון דהקידוש הוה מצוה הבאה בעבירה של שתיית היין חוץ לסוכה.

ג. עבירה בשוגג

הנה נהי דהוה בשוגג דהרי לא ידע שהגג סגור, אך הרי פליגי בזה קמאי, דדעת תוספות בסוכה (ל' א' ד"ה משום) דגם בשוגג הוה מצוה הבאה בעבירה, אבל דעת רבינו תם בספר הישר (שו"ת סי' ק"ב) דבשוגג יצא, ואם כן יש לומר דמספק יצא בקידוש כיון דהיין רק מדרבנן.

אך במחזה אברהם (שם) הקיל בסתם יינם רק בצירוף גם דהוה שוגג וגם דהוה סתם יינם שאסור רק מדרבנן ובה איכא דסברי (רמב"ם פ"ח הל' שופר ה"ט) דעבירה דרבנן לא משוי מצוה הבאה בעבירה. מעתה הרי הכא הוה עשה דאורייתא לאכול חוץ לסוכה אם כן ליכא האי צירוף.

ד. אם אין מצוה אין עבירה

הנה יש לומר דכל חשיבות היין רק משום דהוה קידוש ואם נפסול הקידוש לא עבר עבירה, דאגלאי שהיין לא היה חייב בקידוש, אם כן תליא בדין מצוה הבאה בעבירה שאם אין מצוה אין עבירה.

אך אשכחן בהסלקא דעתך דהגמרא בראש השנה (כ"ח א') שהתוקע בשופר של עולה לא יצא משום מצוה הבאה בעבירה, אע"פ שאם לא יצא לא עבר על עבירה דמעילה, דהרי אגלאי שלא נהנה מהשופר דהא לא קיים בו מצוותו, אלא חזינן דגם בכהאי גוונא הוה מצוה הבאה בעבירה.

ה. עבירה דביטול עשה

הנה יש לדון דהכא אין האיסור בעצם לאכול חוץ לסוכה אלא רק שבזה מבטל המצוה דישיבה בסוכה, ונימא דבכהאי גוונא לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה.

וכי תימא הא אמרינן בגמרא ברכות (מ"ז ב') מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, ומקשינן בגמרא דהוה מצוה הבאה בעבירה, אף דהוה רק ביטול עשה דלעולם בהם תעבודו.

הנה באחיעזר (ח"ג סי' ע"א) כתב דהוא לשון מושאל דהיאך נעשה מצוה עם עבירה אך אין הכוונה דלא יצא ידי חובתו. ועוד עיין בקהילת יעקב ביבמות (סי' ט"ו) דדן אם בעשה אמרינן מצוה הבאה בעבירה ודן לחלק בין איסור עשה למצות עשה, וכתב (ברכות סי' כ"ג) שהגמרא הנ"ל יש ליישב כעין דברי האחיעזר דאין הכוונה דלא יצא יד חובתו. ומביא שכעין זה כתב בחתם סופר (תשובות ח"ו סי' פ"ו, ובחידושי שדפסו אחרי מסכת עבודה זרה) דלאו לענין דלא יצא דייננן אלא היכי עביד הכי. וכעין זה דן בהגהות ברוך טעם על טורי אבן (תהיגה ב' ב') דבעשה לא אמרינן מצוה הבאה בעבירה, ופירש סוגיית הגמרא בברכות כהנ"ל.

אמנם בהגהות הגראמ"ה (ברכות שם) נקט דבאמת לא יצא. ובאמרי בינה (או"ח סי' ט') דן בהניח תפילין של ראש קודם של יד אם נימא מצוה הבאה בעבירה, וכתב שם דאין לומר דבעשה אין מצוה הבאה בעבירה דהרי בגזילה אמרינן מצוה הבאה בעבירה אע"פ דהעבירה רק מפאת ביטול והשיב.

ענף ה' - דופן עקומה

אסיק ודופן עקומה ביחד או לא.

ולענין משך ד' אמות כמה הוא, אם כשיעור הגדול שטפח כעשרה ס"מ, אזי הוא בקרוב ל 2.40 מ', ואם כשיעור הקטן שטפח כשמונה ס"מ, אזי הוא בקרוב ל 1.92 מ'.

ויש לעיין בד' אמות סכך פסול, שהוא פחות מ 2.40 ויותר מ 1.92 האם יועיל מחיצה של י' טפחים.

א. בספק מקלינן כשיעור הגדול

הנה לפי שיעור הגדול, כל שאין 2.40 מטר הוה דופן עקומה, ולא צריך כלל מחיצת י' טפחים, מעתה בנידון דידן שעשה גם מחיצת י' טפחים דהוה פלוגתא קמאי אם מהני, [דבעינן למימר תרי הלכתא,

מחיצת י' טפחים

הנה קיימא לן דדופן הסוכה צריכה להיות סמוכה לסכך, והלכך אם הדופן מרוחק מן הסכך יותר מג' טפחים הסוכה פסולה, ואם היה סכך פסול מסברא הוה פסלינן, אך הלכה למשה מסיני דכשר, דחשבינן לדופן כמתעקמת, וזה רק עד ד' אמות וביותר מד' אמות פסול.

ואם הוה יותר מד' אמות סכך פסול, צריך להעמיד מחיצה, והנה אם המחיצה מגיעה עד הסכך, יכול להעמידה כרצונו ובלבד שמן המחיצה ואילך יהא סכך פסול פחות מד' אמות, אך אם המחיצה רק י' טפחים, ומהני מדין גוד אסיק, בזה נחלקו קמאי אם אמרינן גוד

אחת בסוף החיצון. ונשאר בצריך עיון. [אך כתב דבשני בני אדם ודאי יש להקל].

א. שורש הספק

הנה שורש הספק דהבכורי יעקב, דלחד גיסא יש לדון דלא שרינן, דהרי אם אוכל בחיצון על כרחך דחושב לסכך הפנימי כדופן ואם כן היאך יאכל תחתיו, ואם אוכל בפנימי חושב הוא הסכך הפנימי כסכך והיאך יאכל בחיצון.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דשרינן, דאין כאן תרתי דסתרי, דלגבי הסכך החיצון נידון כדופן ולגבי הפנימי נידון כסכך.

ב. שוכב תחת פנימי וחיצון

הנה יש לעיין כששוכב וראשו בחיצון וגופו בפנימי לאחר הפסק ד' טפחים של הפסול, אם בכהאי גוונא ודאי נימא ממה נפשך דאם ראשו בסוכה אם כן גופו תחת דופן ואם גופו בסוכה ראשו בסוכה פסולה. אך יש לומר דגם בזה כשר דהרי כל הסכך כשר.

ג. רצועה דסכך פסול מסביב

הנה באיכא סוכה ז' על ז' סכך כשר, וסביב הסכך הכשר רצועה של ב' טפחים סכך פסול, נמצא דהסכך הכשר מ"ט טפחים, והפסול ע"ב טפחים, אם כן הוה סוכה שרובה פסולה והוה כחמתה מרובה מצלתה.

אך באמת דיינינן לה בדופן עקומה והלכך מתכשרת. והשתא גם בכהאי גוונא יהא הנידון דבכורי יעקב, דלשני אדם ודאי שרי, ובאדם אחד צריך עיון.

והנה למאי דכתבנו דכל ההכשר דהאי סוכה רק משום דופן עקומה, אם בהדופן יהא גוד אסיק דבכהאי גוונא לדעת הר"ן (ט' א' בדפי הרי"ף ד"ה למעלה) לא אמרינן גם דופן עקומה, תהא הסוכה פסולה שהרי רובה פסולה.

ד. הסוכה רק עד גמר סכך הכשר

אבל באמת יש לומר דגם בלא דופן עקומה יש להכשיר האי סוכה, דיאמר דהסוכה רק עד גמר הסכך הכשר, אבל הרצועה של ב' טפחים לפניה הוה חוץ לסוכה.

אך לא אדע אם שייך למימר הכי דמכל מקום הוה חד סוכה ואי אפשר לחלקה. אך אטו באיכא בצד אחד סכך פסול למכביר, לא יוכל לומר דהסוכה עד אליו, ואם כן הכי נמי דכוותה.

ומכל מקום נידון דהבכורי יעקב של תרתי דסתרי יש לומר דיהא גם לפום האי טעמא.

אך אכתי הא צריך ג' מחיצות ותשאר הרצועה של ב' טפחים מגי צדדים ושוב הוי חמתה מרובה מצלתה. והיינו כאשר הוה מעט טפי מרוחב ב' טפחים סכך פסול, דבב' טפחים בצמצום גם משלש רוחות אכתי כיון דהסכך הכשר ז' על ז' הוה צלתה מרובה מחמתה.

נמצא לפי זה דעל מנת שלא יהא חסרון של חמתה מרובה מצלתה בעינן להלכתא דדופן עקומה.

ה. רצועה של אויר מסביב

הנה העירוני דבאיכא רצועה של פחות מג' טפחים אויר סביב הז' על ז', יש לדון האם נימא דהכא ליכא דופן עקומה ואם כן הסוכה הוה חמתה מרובה מצלתה ופסולה, או דילמא נימא דפחות מג' טפחים דהוה לבוד שייך לדונו כדופן עקומה.

והנה ודאי אם בדופן עקומה יש נקבים אינם מצטרפים בהדי האויר של הסכך ז' טפחים, והויין הנקבים כמאן דליתא, ואם כן הכי נמי בפחות מג' טפחים אויר המקיף את ז' על ז' כיון דהוה כדופן עקומה, או דילמא נימא דהכא דין סכך פסול חשבינן רק לאויר. [נא"ה. היינו כיון דאיכא רק אויר לא אמרינן דופן עקומה ואם כן דינו כסכך פסול, ואם כן מצטרף לפסול בחמתה מרובה. ועיין בפר מגדים ס"י תרל"ב א"א ס"ק א' שכתב דבכהאי גוונא באמת אמרינן לבוד דדופן עקומה, והיינו אף דבעלמא לא אמרינן תרי הלכתא].

והנה יש לעיין בחמתה מרובה מצלתה פחות מד' אמות ואחר כך ז' על ז' צלתה מרובה, אם נכשיר מפאת דופן עקומה. ושמעתי דהפרי מגדים נסתפק בזה. [נא"ה. עיין פרי מגדים ס"י תרל"א משב"ז ס"ק א'].

והיינו גוד אסיק ביחד עם דופן עקומה], כיון דהמחיצה אינו פסול בתורת ודאי נמצא דהוה ספק דאורייתא, מעתה דילמא בזה סמכינן לקולא כיון דלפי שיעור הגדול לא צריך כלל מחיצת י' טפחים.

ב. גם בספק חיישינן לשיעור הקטן

או דילמא אינו כן, דגם בספיקא דאורייתא חיישינן לשיעור הקטן, ורק אשכחן בדיני דרבנן דדייק בקהילת יעקב מלשון החזון איש דלא חיישינן להחמיר כשיעור הקטן, הלכך לענין תחומין מקילינן לילך עד אלפיים אמה של השיעור הגדול.

מעתה בנידון דידן חיישינן לשיעור הקטן ואיכא ד' אמות סכך פסול והוה דופן עקומה, ואם כן צריך מחיצה להתיר, ואם המחיצה הוה רק י' טפחים דבעינן גוד אסיק, הרי חיישינן דלא מהני דופן עקומה ביחד עם גוד אסיק.

ג. סגי ב' טפחים של שיעור הקטן

הנה אם נימא כהצד הראשון הנ"ל (אות א' הנ"ל) דמקילינן במחיצת עשרה כאשר השיעור הגדול הוא פחות מד' אמות, האי עשרה לא בעינן עשרה טפחים של השיעור הגדול וסגי בעשרה טפחים של השיעור הקטן,

דהרי ממה נפשך כשר, דאם נימא כהשיעור הגדול, הרי ליכא ד' אמות סכך פסול והוה דופן עקומה ולא בעינן מחיצה כלל, אלא בעינן מחיצת עשרה רק להצד דאמרינן כהשיעור הקטן, ואם כן סגי בהמחיצת עשרה ב' טפחים קטנים.

ד. האם חיישינן שהשיעור באמצע

אך יש לדקדק אם בהמחיצה של י' טפחים, סגי לחשוב הטפח כשיעור הקטן שהוא שמונים ס"מ, או דילמא יש לחשוב לפי משך הסכך פסול ולהגדיל הטפחים עד שיגע הטפח לאחד מעשרים וארבע של הסכך הפסול.

ושורש הספק, אם רק חיישינן לשיעור הקטן שהוא שמונה ס"מ לטפח ולשיעור הגדול שהוא עשר ס"מ לטפח, או דילמא חיישינן גם לדיעות דסברי דהאצבע בין שנים ס"מ לשנים וחצי ס"מ.

[נא"ה. היינו דמשום הכי בעינן שהעשרה טפחים של המחיצה יהיו אותם טפחים של הד' אמות כדי שנוכל לומר שממה נפשך כשר, אבל אם הד' אמות הוא כ"ד טפחים שכל טפח הוא יותר גדול מהעשרה טפחים של המחיצה, אם כן ניוחש דבכ"ד מהני טפחים איכא ד' אמות אבל ליכא י' טפחים].

ה. מחיצה של גוד אסיק בסוף הדופן עקומה

הנה מה שכתבנו דאין צריך לעשות מחיצה עשרה שיהא עשר ס"מ לכל טפח, כאשר הדופן העקומה בפחות 2.40מ', דכשר מכח ממה נפשך וכהנ"ל, היינו אף אם לא נקיל בשיעור הקטן למחיצת עשרה מכח הספק דאורייתא (כמו שכתבנו באות א' הנ"ל), דאכתי יהא הנידון במחיצה של גוד אסיק בסוף הדופן העקומה, דאז לא בעינן לשתי הלכות, ואם כן שפיר נימא דבכהאי גוונא כשר ממה נפשך וכהנ"ל.

או סכך כשר או דופן עקומה

הנה מבואר בטור (ס"י תרל"ב) דאם היה סוכה של ג' מחיצות, ויש סכך פסול מתחילת הדופן האמצעית ואחר כך סכך כשר, בזה אם הסכך הפסול יותר מד' אמות, פסול כיון דאין כאן דופן עקומה, ואם הוה פחות מד' אמות כשר.

ואם יש תחילה ליד הדופן האמצעית סכך כשר ז' על ז', ואחר כך סכך פסול ד' טפחים, אם הפסול נגמר תוך ד' אמות כשר הסכך הכשר שלאחריו מדין דופן עקומה, ואם הד' טפחים נגמרו לאחר ד' אמות מהדופן האמצעית, אין כאן דופן עקומה.

וכתב בטור (שם) דיכול לשבת גם בסכך הפנימי שהרי הוא סכך כשר.

ודן בבכורי יעקב (ס"י תרל"ג ס"ק ט'), מובא בשער הציון שם ס"ק כ"ג) האם בכהאי גוונא שייך שאדם אחד יאכל פעם אחת בסכך הפנימי ופעם

ענף ו' - מצוות החג

הפקיקה טרם נתקיימה מצוות ניסוך, דקיום המצוה הוה רק כשיירד היין לבור וכל שהוא פקוק אכתי לא נתקיים המצוה ומועלין בו. ונפקא מינה בזה דהיכא דפקק השיתין ונשפך היין האם חייבין לנסך שנית.

חיוב שמחה בלילה

הנה נסתפק בחזון איש (חגיגה ס"ו א' ס"ק י') בהא דמרבין לילה לשמחה, אי חייב באכילת בשר קדש ב' פעמים אחת ביום ואחת בלילה, או דילמא סגי בפעם אחת אלא מרבין לילה שאם אכל בלילה גם כן יצא ידי חובתו. [ולפי זה אינו חייב ביום הראשון של פסח שכבר יצא באכילת הפסח].

ולכאורה בטורי אבן (חגיגה י"ז ב') מבואר דבעינן לאכול ב' פעמים ביום ובלילה וכדלקמן:

א. לינה משום שמחה

הנה איתא בגמרא סוכה (מ"ז א') שמיני עצרת רגל בפני עצמו וטעון לינה מחמת הרגל. והקשו בתוספות (שם ד"ה לינה) תיפוק ליה דטעון לינה משום שלמי שמחה, דשמחה איכא כל שמונה, והרי אפילו בשאר ימות השנה אם מביא קרבן טעון לינת לילה.

ותירצו תוספות דמשכחת לה דלא מיייתי קרבן ביום שבא לירושלים, כגון דשלח שלמיו מאתמול דשלמים נאכלין לשני ימים.

ב. קרבן שמחה מחמת הלילה

הקשה בטורי אבן (חגיגה י"ז ב') על תירוץ התוספות, נהי דאין צריך שלמי שמחה משום האי יומא כיון דנאכלין לבי ימים, מכל מקום חייב להביא שלמי שמחה היום משום שמחה דהלילה הבא, דהרי שלמי שמחה דאתמול כבר נעשה נותר היום ובמה יהיה לו לשמוח בלילה דלהבא אם לא שיקריב שלמי שמחה היום לצורך הלילה דהא שמחה נוהג בלילות כבימים, ושוב חייב בלינה מחמת האי שלמי שמחה.

ג. בעי לאכול גם ביום וגם בלילה

אמנם הרי להאמור שנסתפק בחזון איש הנ"ל אם חייב באכילת בשר קדש ב' פעמים אחת ביום ואחת בלילה, או דילמא סגי בפעם אחת אלא מרבין לילה שאם אכל בלילה גם כן יצא ידי חובתו.

מעתה לפי הצד השני של החזון איש מיושב שפיר קושיית הטורי אבן, דהרי אם יאכל בשר ביום אינו חייב לאכול גם בלילה, ואם כן אינו חייב היום בשלמים מחמת השמחה דהלילה כיון שיכול להביא למחרת.

אלא על כרחך מהטורי אבן משמע דלא כהחזון איש, דמשום שמחה בעינן ב' פעמים ביום ובלילה.

גלגל החוזר בפיגול

הנה איתא בגמרא (סוכה מ"ז א') לחכמים הפרים האילים והכבשים מעכבין זה את זה, ולרבי יהודה פרים אין מעכבין זה את זה שהרי מתמעטין והולכין.

[והנה יש לעיין לרבי יהודה אם לא הביא פרים כלל אם מעכב את האילים והכבשים, וכך נראה, והרי לרבנן משמע דאם אין לו ארבעה עשר כבשים אינו מביא כלום].

הנה יש לעיין היכא דמעכבים זה את זה, כגון לחכמים שפרים מעכבין זה את זה ואם ביום הראשון אין י"ג פרים לא יביאו פרים כלל, מעתה אם פיגל באחד מהם, היכא נידון ליה, דאם חייל הפיגול, נמצא דכל שאר הקרבנות פסולים ואם כן גם הוא אינו קרבן כלל, ואם כן היאך יחול פיגולו.

אך נראה דכיון דפיגולו גרם לו שפיר חייל. אך אכתי יש לדון שאם יפגל בשנים, בזה כל אחד יציל על חברו, ובזה יחזור חלילה, והיאך נידון ליה. וצריך עיון.

נסכים שירדו לשיתין

הנה איתא בגמרא סוכה (מ"ז ב') נסכים בתחילה מועלין בהן, אבל אם ירדו לשיתין אין מועלין בהן. וטעמא משום דכבר נעשה מצוותו. [ויש לעיין בנתנסך חלק מהיין ואכתי בציר שיעורא מכיון דטרם נתקיימה המצוה, האם מועלין בהאי יין. ונראה דאין מועלין דלגבי האי יין מיהת נעשתה מצוותו].

ומקשינן בגמרא (שם) למאן דאמר דשיתין יורדים לתהום היאך משכחת לה דמועלין הרי היין כבר ירד להשיתין.

א. בדאיקלט

הנה בגמרא (שם) מתרצינן דאיירי בדאיקלט, ופירש רש"י, דתלה כלי בתוך השיתין וקיבל הנסכים.

ב. פוקקין את השיתין

הנה לכאורה משכחת לה גם בלא איקלט, דהנה אמרינן (שם) בזמן שמונכין יין על גבי מזבח פוקקין את השיתין, לקיים מה שנאמר בקדש הסך נסך שכר לה'. [פירש רש"י, פוקקין את נקב שבראש המזבח שהנסכים יורדין בו לשיתין שיראה היין עליו כגרון מלא ושבע].

מעתה הרי כיון דפוקקים אם כן היין נמצא עדיין בראש המזבח, ואם כן נימא דעל זה דיינינן אם מועלין בו.

ג. אמאי לא אמרינן דאיירי בפקוק

אך תיקש דאם כן אמאי בעינן למימר בגמרא דאיירי דוקא באיקלט נימא דאיירי בפקוקין.

ויש ליישב בתרי אנפי, חדא, דבמתניתין קתני משירדו לשיתין אין מועלין בו, אם כן נהי דמשכחת לה גוונא דאין מועלין קודם שיפתחו את הפקיקה, מכל מקום בלישנא דמתניתין ליכא לפרש כן.

תו יש ליישב, דבאמת לא משכחת לה בפקוקין, דכל שלא פתחו

נתרם לזכר נשמת אור עולם

להבת אש, איש האלוקים ההולך לפני העם, בעבודתו הטהורה ותפילתו הזכה, בהשתפכות הנפש בשלהבת יוקדת, דברי תורתו והדרכותיו בקודש שבספרו הקדוש 'להבת דוד' מאירים ומלהיבים לבבות ישראל עד היום הזה

רבינו הקוה"ט רבי דוד מתתיהו

בן רבינו הקוה"ט רבי יחיאל יהושע זצלה"ה

מביאלא

עלה בסערה השמימה בעת רעווא דרעוין ביום כ"ה לחודש תשרי

נתרם בעילום שם ע"י אחד מיקירי חסידי ביאלא, יתברך התורם בברכת התורה, ויזכה במלא חפניים שמחה ואושר, וימלא ד' כל משאלות לבו לטובה.

לרפואה שלימה

יוסף משה בן אורה נ"י
יצחק לוי בן אסתר נ"י
אפרים בן אסתר נ"י
אלעזר דוד בן רבקה העניא נ"י
רפאל שלמה בן שמחה נ"י
בתוך שאר חולי ישראל

לעילוי נשמת

האברך הרה"ח ר' יחיאל יהושע זצ"ל בן יבלחמ"א יוסף דוד הי"ד

נלב"ע י"ג אב תשס"ב תנצב"ה

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

כל נדיב לב

נא לתרום לזכות את הרבים בהמשך הדפסת והפצת הגליון, אפשר להקדיש הגליון לעילוי נשמת וכדומה, בל"נ כל התורם להדפסת גליון של שבוע אחד, יזכירו שמו בציון של רבינו זצוקלה"ה ביום ההילולא הקרוב לתרומות והערות, ולקבל הגליון כל שבוע בעזרה"ת, במייל: L5703949@gmail.com